

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1110

מסכת עירובין כ"א - כ"ז ♦ שביעית א', ה' - ב', ב'

בס"ד, י' אלול תש"פ

השבוע בגליון

- ♦ "תחום שבת" - מן התורה או מדרבנן
- ♦ לאיזה בית חולים לנסוע?
- ♦ עירוב תחומין מועיל מן התורה?

♦ שטחים זרועים בערים ובמושבים

- ♦ מדוע 'אינגלטיר' (אנגליה) אינה רשות היחיד?
- ♦ מחיצות שהמוקף אינו חש בהן
- ♦ אתר בניה אינו פוסל את העירוב?

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

אלף שקל בחמש דקות!

שנה חדשה מתפקת בפתח ומטבע הדברים כל אדם עורך את חשבון נפשו ומתבונן אילו דברים באפשרותו לשפר כך שלקראת סיום השנה הבאה הוא יוכל להסתכל על עצמו במבט חיובי יותר.

גם בית "מאורות הדף היומי" על כל שלוחותיו, מתכנס בימים אלו כדי להפיק לקחים מן השנה החולפת, ולהיערך לקראת השנה הבאה. עידוד רב שאבו רבני בית המדרש ופעיליו מן המעשה ב"גביר הקמצן", שהכה גלים בקרב רעיו ומכריו.

ככלל ראש חודש, הופיע גם בראש חודש אלול שליח בית המדרש "מאורות הדף היומי", במשרדו של יהודי טוב-לב, המקציב סכום קבוע מידי חדש בחדשו לטובת בית המדרש למגידי שיעור הדף היומי.

כרגיל, לאחר איחולים הדדיים, המעטפה הלבנה החליפה ידיים. לאחר כמחצית השעה השתוממו פקדי בית "מאורות הדף היומי", כאשר התברר להם כי הסכום הרשום על גבי ההמחאה היה כפול מן הסכום הרגיל! מזכיר משרד "מאורות הדף

דף כב/ב דמקיף לה סולמא דצור מהך גיסא ומחתנא דגדר מהך גיסא

מדוע 'אינגלטיר' (אנגליה) אינה רשות היחיד?

מהי בעצם רשות היחיד? מקום מוקף מחיצות בגובה עשרה טפחים מצידן החיצוני. וכגון בית, הרי הוא רשות היחיד בתוכו ומעליו עד לרקיע. גם אם אירע שסביבות הבית הוצפו מים עד גגו, אין בכך כדי לבטל את מחיצותיו; המים אינם מבטלים מחיצות (ראה "שולחן ערוך" אורח סי' שס"ג סעי' כ"ט ובי"משנה ברורה" שם).

במאמר שלפנינו נבדוק את השאלה, מדוע כל העולם כולו אינו רשות היחיד.

שאל נשאל בעל "חכם צבי" (שו"ת סי' ל"ז), מדוע אנגליה, או בשמה העתיק 'אינגלטיר' ה', אינה נחשבת רשות היחיד, הרי אנגליה היא אי מוקף מים. למען האמת, ראוי להרחיב שאלה זו ולשאל, מדוע כל העולם כולו אינו נחשב רשות היחיד, הרי כל העולם מוקף מים. בעצם, שאלה זו מעוררת גמרתנו, כלהלן.

בגמרתנו נאמר: "אמר רבי יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן: ארץ ישראל אין חייבין עליה משום רשות הרבים". אביי אומר, כי בוודאי לא התכוון רבי יוחנן שארץ ישראל היא רשות היחיד מפני שיש לה מחיצות טבעיות, שהרי גם בבל מוקפת בנהרות, ודכולא עלמא נמי מקיף אוקיינוס" - כל האדמה על פני כדור הארץ מוקפת ימים וגדותיהם מחיצות ראויות הנה, ובכל זאת העולם אינו מוגדר רשות היחיד מחמת כך.

הסיבה לכך שהעולם כולו אינו רשות היחיד היתה נהירה וברורה לאמוראים הקדושים עד כדי כך, שהם לא טרחו להסביר זאת. אך אנו, בקוצר דעתנו, עומדים ותמהים, מדוע אכן החופים וגדות הנהרות אינם מחיצות הגונות, הרי עומקם עולה על עשרה טפחים, ואילו המים הגודשים אותם אינם מבטלים את המחיצות.

על שאלה זו עמדו רבותינו הראשונים.

בעלי התוספות מבארים, כי מחיצה שלא נעשתה בידי אדם אינה מחיצה מועילה אם רבים עוברים בה [קיימת מחלוקת רבי יהודה וחכמים, אם רבים מבטלים מחיצה. לדעת בעלי התוספות, לא נחלקו אלא במחיצה מעשה ידי אדם, אך הכל מודים, כי מחיצה מעשה שמים אינה מועלת כאשר רבים עוברים בה].

צעילוי נשמת

מרת **אסתר** ע"ה

בת יחיאל מאיר נלב"ע י"ג באלול תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י בני המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **גבריאל יצחק מי** - זהב ז"ל

ב"ר אלעזר ישראל ז"ל נלב"ע י"ג אלול תשע"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י רעייתו רבקה מי - זהב תבדלחט"א

צעילוי נשמת

מרת **יהודית קולינר** ע"ה

ב"ר שמואל זיינביל

(לבית פרושינובסקי)

נלב"ע בש"ק י"א אלול תשע"ז

תנצב"ה

צעילוי נשמת

אמנו היקרה

מרת **פרידה גילה פסקוביץ** ע"ה

בת ר' מאיר ז"ל נלב"ע י' באלול תש"ע

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

מרת **טויבא ברמן** ע"ה

ב"ר אלעזר מאיר ז"ל

נלב"ע ט"ו באלול תשמ"ט

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידנו

הר"ר **יעקב (זק) ברמן** ומשפ' שיחיו

חוף המשמש כנמל: בפירוש דבריהם נחלקו האחרונים. ה"מגן אברהם" (או"ח סי' שס"ג ס"ק ל') הבין, כי מחיצה שרבים עוברים עליה, על המחיצה, הרי היא מתבטלת. לאמר, חוף המשמש כנמל שרבים עוברים בו, בטל ממנו שם "מחיצה". אולם, אחרונים רבים (ראה שו"ת יעב"ץ סי' ז', וציין לדבריו גם החת"ס בהגהותיו על השו"ע שם; שו"ע הרב סי' שמ"ה בקו"א ס"ק ב', "חזון איש" סי' ק"ז ס"ק א') חולקים וסוברים, כי כוונת בעלי התוספות היא, שמחיצה שאינה עשויה בידי אדם, אינה ראוייה להגדיר כרשות היחיד מקום שרבים מהלכים בו. לדעתם, המקומות השוממים המוקפים במחיצות אלו נחשבים רשות היחיד, אך מקום שבו מהלכים רבים, אינו יכול להחשב כרשות היחיד בגין מחיצות אלו.

מחיצות שהמוקף אינו חש בהן: הרשב"א, הריטב"א ווה"ר, מבארים באופן אחר. לדעתם, יש הגבלה לגודל השטח שניתן להפוך לרשות היחיד. מחיצות אינן מועילות אם המוקף אינו חש בכך. כלומר, אם האדם המוקף במחיצות אינו מסוגל לראות את עצמו מוקף בהן, מפני המרחק האדיר שביניהן, אין להגדיר את המקום כמוקף.

על השטח הגדול ביותר שניתן להקיף במחיצות, וניתן להחשיבו כמי שהאדם הנמצא בתוכו רואה עצמו מוקף, יש מן האחרונים שכתבו ששיעורו הוא ל"ב מיל על ל"ב מיל - כשלושים ושניים ק"מ אורך, על שלושים ושניים ק"מ רוחב [המקור לשיעור זה, על פי הגמרא, בכורות נד/ב, ששיעור ראייה הוא ט"ז מיל, וא"כ ט"ז מיל לכל כיוון לעומד באמצע הוא ל"ב מיל. עיין שו"ת מהרש"ם ח"ד סי' א', ובשו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א סי' קל"ט, ועיין "נשמת אדם" סי' מ"ט שמצדד, שהשיעור הוא ט"ז מיל, ומשמע שכוונתו שמחיצה אחת יוכלו לראות את המחיצה העומדת כנגדה, אולם, הניח דבר זה בצ"ע]. אולם, בדברי ה"ביאור הלכה" (סי' שמ"ו ד"ה "קרפף") משמע, כי השיעור פחות בהרבה (עי"ש) [וודאי שאין כוונתו דווקא כוריים, וכמבואר במשנה יח/א, וכ"ה להדיא בר"ן בסוגייתנו "אף בית עשרה כוריים", אלא שגם זה עדיין הרבה פחות משיעור ט"ז מיל].

כאשר מעיינים בדברי הריטב"א הנזכרים עולה לכאורה, כי אין להקיף בעירוב שטחים שהיקפם עולה על השיעור הנזכר. ברם, ה"ביאור הלכה" מוכיח מדברי הרמב"ן, כי לא נאמרה הגבלה זו אלא במחיצות שאינן מעשה ידי אדם, אזי יש צורך שהמוקף יחוש כי הוא מוקף, כדי שהן תחשבנה כמחיצות המגדירות את השטח כרשות הרבים. אולם, כאשר המחיצות הוקמו בידי אדם - אין כל הגבלה לגודל השטח (עיין בהגהות על הריטב"א, ועיי"ש מש"כ אם דברי הריטב"א הם מהרמב"ן או מהרא"ה. ועיין תוס' רא"ש המבאר את דברי תוס' גם באופן שהשטח המוקף גדול, ועיין "חזון איש" סי' ק"ז ס"ק א').

דף כג/ב קרפף שהוא יותר מבית סאתים שהוקף לדירה

אתר בניה אינו פוסל את העירוב?

עם ההתקדמות בדפי מסכת עירובין, מתוודעים לומדי הדף היומי להיבטים נוספים של המערכת המורכבת של דיני עירוב.

השבוע אנו לומדים על רשות היחיד גמורה, המוקפת בארבע מחיצות מושלמות, גבוהות ומלאות, שחכמים אסרו לטלטל בה. מדובר בשטח בהיקף של "יותר מבית סאתים", כארבעים מטרים מרובעים [לדעת החזון איש, וי"א כשלושים וחמשה מטרים]. אשר הוקף במחיצות שלא לצורך דיוור אדם, והמשנה נוקטת שתי דוגמאות שרווחו בזמננו, "גינה" ו"קרפף".

בתקופתם כונה "קרפף" שטח מחוץ לעיר שיועד לאחסון עצים לקראת החורף. אף על פי שמקום זה הוקף במחיצות והרי הוא רשות היחיד, חז"ל חששו שמא אנשים יטעו ויחליפו בין שטח זה לבין רשות הרבים, מפני ששטח זה דומה לרשות הרבים בכך שאין מתגוררים בו ואין משתמשים בו למטרות דיוור (עיין רש"י לקמן סז/ב ד"ה לעולם וד"ה הם, ובמשנה ברורה סימן שנת"ח, ס"ק ה').

לא זו בלבד, אלא ש"קרפף" אשר אינו גדור מארבע רוחותיו ואחת מרוחותיו פתוחה לרשות היחיד, גורם לכך שאסור לטלטל אף ברשות היחיד הפתוחה אליו.

גמרתנו דנה באריכות איזה שימוש נחשב כשימוש לדיוורין, והיא קובעת כי שטח שהוקף לצורך דיוורין ולבסוף זרעו בו, אינו מותר בטלטול למרות מחיצותיו, מפני שבני אדם מקפידים שלא לדרוך על הזרעים ועובדה זו מבטלת את היתרון שהעניקו המחיצות לשטח המוקף, מדרבנן, כמובן. לעומת זאת, נטיעת אילנות במקום כזה אינה מבטלת ממנו את מעמדו כשטח המשמש בני אדם, מפני שדרך אנשים לטייל בין האילנות ולנוח לצילם.

שטחים זרועים בערים ובמושבים: בעצם, כאשר נביט סביבנו נמצא שטחים רבים שאינם משמשים לדיוור. בעבר היו בערים, והיום יש במושבים, שטחים זרועים - כיצד מועיל העירוב במקומות אלו, הרי העירוב מקיף גם שטח שאינו ראוי לדיוורין. כלומר, אילו שטחים אלו היו מוקפים מחיצות מכל עבריהם, לא היתה בכך בעיה, שכן, בתוכם אכן אסור לטלטל, אך הם אינם חלק מן העיר. הבעיה היא שהם אינם גדורים מכל עבריהם וכמבואר לעיל, "קרפף" הפתוח לרשות היחיד אוסר את הטלטול ברשות היחיד.

זאת, ועוד: האם אתר בנייה, נחשב מקום דיוורין? האם שטח גינת-נוי שזרועים בה צמחים שונים ליופי, נחשבת מקום דיוורין? כשנגיע למסקנה כי אינם נחשבים כמקום דיוורין נמצא עצמנו אובדי-עצות - אין עירוב, מפני שעירוב המקיף "קרפף", אינו מועיל לכל השטח המוקף בעירוב. אכן כן, סוגיה סבוכה זו מתווספת לצרור הסיבות אשר מחמתן יש הנמנעים מלטלטל אף במקומות המוקפים עירוב.

בשורות הבאות נברר את עיקר הדין, ועל סמך מה אפשר להתיר טלטול במקום מוקף עירוב.

המאירי - גינת נוי, מקום דיוורין: ובכן, לגבי אתרי בנייה, אין כל בעיה לפי הנוהג בזמננו שאתרים

היומ"י חייג אל הנדיב הנכבד, הודה לו נרגשות על תרומתו הנכבדה בשם רבני בית המדרש, ובתגובה הוא שמע ממנו את המעשה הנפלא שלפנינו.

כמין תשדורת סמויה חלפה זה מכבר בין ה"משולחים" העוסקים במלאכה זו במרכז הארץ: על דלת של פלוגי, מר הייסט נכנה אותו, אין לדפוק. דלת זו, טיבה שלא להיפתח כלל, ואם נפתחה, עלולה היא להיטרק על פניו של העומד על המפתח.

שנות ילדות קשה גיבשו את אפיו המחוספס של מר הייסט. בגיל רך הוא נעקר מבית הוריו, ומאז הוא נאלץ לדאוג לנפשו, והוא עושה זאת עד היום בשקדנות מפליאה שהביאה אותו להימנות על שועי הארץ וגביריה. מאחורי חומת שיש יפהפיה הוקפה חווילתו המרשימה בגן וורדים פורה, ובתוך מבצרו הוא המשיך לאגור את רכושו ל"מים יבואו", כפי שנהג לומר. משום מה, לא עלה על דעתו, שלאחר ה"מים יבואו" יגיעו ימים נוספים... ודגם למענם יש לעשות דבר מה.

היה זה ערב אוורירי ויפה, כאשר מר הייסט ישב בגינתו הפורחת אל מול ראש בית "מאורות הדף היומ"י, הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א. רוח נעימה נשבה מן הים וטלטלה קלות את צמרות העצים, בעוד הרן קובלסקי שליט"א משדל את מיוצעו להסכים ל... הצטרף לשיעור הדף היומ"י שעמד להיפתח באזור מגוריו.

הלה, הן רגיל היה לניסיונות שידול קדחתניים שניסו להניאו להיפדר מחלק עזום מכספו, לטובת מטרות צדקה וחסד, ומשכך, אף תשובותיו המתגוננות היו מוכנות לו על לשונו. אולם לבקשה מסוג זה מעולם לא הכין לעצמו תשובת מגננה. מעולם לא הציע לו איש ללמוד תורה.

מר הייסט, סיים הרב קובלסקי שליט"א בנעימות, במשפט שכה הרבה יהודים אשר הצטרפו לשיעורי קהילות מאורות הדף היומ"י שמעו אותו: מחר, בעזרת ה', נראה אותך יושב בשיעור הדף היומ"י, ונהנה מלימוד הגמרא הקדושה.

כך היה. מר הייסט הופיע במיטב מחלצותיו לשיעור הגמרא, והופתע לגלות כי גם רבים מדיירי שכונת מגוריו היוקרתיים הופיעו לשיעור הדף היומ"י. מגיד השיעור מטעם בית "מאורות הדף היומ"י פתח בשיעור, ועמו נפתחו שערי לבבו של מר הייסט.

ביום שקל פשטה המועה בקהיליית ה"משולחים" - אלף שקל בחמש דקות אצל מר הייסט: **היה** זה לאחר שמשולח "טרי" של מוסד העוסק בסיוע לנזקקים, אשר לא ידע את סודות המלאכה על בוריים, מילא את מקומו של משולח וותיק אשר שכח למסור לו בתקופת החפיפה כי יש לדלג על דלת ביתו של מר הייסט. כך אירע שהמשולח דילג בקלילות במדרגות הבית המפואר, דפק על הדלת ובמרה הוא ניצב בפני אדם בעל סבר פנים מאירות אשר התעניין במבוקשו, ובעת שהמשולח עסק בשתיית כוס מים צוננים שהוגשה לו, הגיש לפניו מר הייסט הנרגש אלף שקלים.

כעבור מספר ימים, כאשר מר הייסט נשאל על ידי חבריו לפשר השינוי המפליג שחל בו, השיב כי הגמרא הצליחה לחולל בו מהפכה שאיש לא היה מצליח לחוללה. מגיד השיעור, סיפר מר הייסט ברגש, הזכיר את הגמרא במסכת בבא בתרא דף קטז/א האומרת: "דרש ר' פנחס בן חמא: קשה עניות בתוך ביתו של אדם יותר מחמשים מכות". העניות, העדר הממון, מציק לכל אדם. אך הגמרא מלמדת אותנו שאין אדם אומלל יותר מזה שאין לו במה להאכיל את בני ביתו. כל אדם לכשעצמו, אומרת הגמרא, מעדיף להיות עני ולא לקבל על עצמו ייסורים. אך בעל משפחה, מוכן לקבל על עצמו ייסורים חלק עניו, משום שאין גבול לצער ולייסוריו כאשר הוא מנוע מלפרנס את בני ביתו כיאה וכיאות וילדיו מזי רעב.

מאז, סיים מר הייסט בהחלטיות, חדרה למוחי ההבנה כי פשוט אי אפשר להתעלם מסבלם הנורא של הנזקקים ועלי לתמוך באגודות שמסמיעות להם.

ראה, סיפר הנדיב שהכפיל את תמיכתו. בפעם הראשונה ששמעתי על מפעלי "מאורות הדף היומ"י, חשבתי לעצמי, כי מפעל של תורה חשוב

אלו מגודרים מכל עבריהם. לגבי גינות-נוי ראוי לציין את שיטתו של המאירי, כי גינת-נוי נחשבת כ"מקום דירור", שאף על פי שאין דורכים על הצמחים ואין מטיילים בתוך הגינה, היא נועדה לרווחתם של העוברים והשבים והגדרתה היא כ"מקום דירור". רק שטח שנזרע בזרעים, כגון חיטה וכדומה, אינו נחשב מקום דירור (ראה נתיבות שבת, פרק י"ג, הלכה י"ג).

נותרנו, איפוא, עם בעייתנו המרכזית, הלא היא: שטחים זרועים בזרעים, שאינם מוקפים במחיצות, ונכללים בתוך שטח העירוב.

היתר לטלטול במקומות אלו מצא בעל דבר שמואל, והחכם צבי (שו"ת סימן נ"ט) הסכים לסמוך עליו בשעת הדחק. היתר זה מבוסס על פירושם של חלק מן הראשונים בגמרתנו, כלהלן.

לדעת חלק מן הראשונים אפשר לפרש את גמרתנו כי יש להבדיל בין "קרפף" - שטח שאינו משמש לדירור, לבין "חצר". כלומר: מחיצותיו של ה"קרפף" מאבדות את משמעותן מפני שמעיקרו של דבר השטח לא היה מיועד לדירור. אמנם גם אם הקיפוהו במחיצות לצורך דירור, אך הנה, עתה, שוב החזירוהו ליעודו המקורי וזרעו בו. אולם מחיצות של חצר - מקום המשמש בני אדם, אינן מתבטלות כאשר נזרע חלק משטח החצר [אפילו אם נזרע שטח של בית סאתיים], מפני שהחצר היא תשמישו של הבית. מעתה, יש להתייחס אל שטח העיר כאל חצר גדולה המשמשת את בני העיר, וחלק משטחה נזרע - אין בכך כדי לפסול את מחיצות החצר, הלא היא העיר, מפני שהעיר כולה בוודאי אינה מוגדרת כ"קרפף", אלא כחצר.

ראוי לציין, כי הביאור הלכה (סימן שנ"ח, סעיף ט', ד"ה אבל אם נזרע) מפקפק בהיתר זה, וכאמור, זו אחת הסיבות לכך שיש הנמנעים מלסמוך על עירוב כללי המקיף את כל העיר, כולל שטחים שונים שאינם מיושבים (עיין חזון איש, פרק ט', ס"ק ז', ובסימן קנ"ו, השמטות לסימן שנ"ח).

דף כו/ב בכל מערבין

"תחום שבת" - מן התורה או מדרבנן

בפרק "בכל מערבין" מתחילים ללמוד על דיני "עירוב תחומין". טרם נדע כיצד מערבין את התחום, עלינו לדעת תחום זה מהו, מה מקורו ועד היכן הוא משתרע.

ובכן, החלק הידוע והמפורסם ב"תחום שבת" הוא, שבשבת קודש רשאי אדם לצאת עד אלפיים אמה ממקום שבתו בכניסת השבת. מעבר לאלפיים אמה הוא אינו רשאי לצאת. זה הוא "תחום שבת".

כמקור לאיסור זה, מביאה הגמרא (עיין סוטה כז/ב ולקמן נ"א) את הפסוק (שמות טז/כט) "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי". ברם, לדעת חכמים, פסוק אינו מקור האיסור, מפני שאיסור תחומין אינו אלא מדרבנן, וחכמים הסמיכו את איסורם ללשון הפסוק. רבי עקיבא חולק וסובר, כי זו דרשה גמורה, ואיסור תחומין הוא מן התורה. יש מן הגאונים שפסקו הלכה כרבי עקיבא, אך דעתם לא הובאה להלכה - אשר נפסקה כדעת חכמים, שאיסור יציאה מחוץ לתחום אלפיים אמה הוא מדרבנן בלבד.

ככל שהלכה זו נראית פשוטה, היא הופכת למסובכת עם גילוי דברי הירושלמי בו מבואר, כי לא נחלקו חכמים על רבי עקיבא אלא לגבי שיעור התחום ולא לגבי עיקר הדין. לאמר, גם חכמים מודים כי איסור תחום שבת הוא מן התורה, אלא שרבי עקיבא סובר שהגבלת התורה היא עד אלפיים אמה וחכמים סוברים כי הגבלת התורה היא עד י"ב מיל [כשיעור שטח מחנה ישראל].

במהלך הדורות נידונו ראיות שונות מן התלמוד לכאן ולכאן, ביניהן נידונה הברייתא (יז/ב) בה נאמר: "דתני רבי חייא לוקין על עירוב תחומין דבר תורה". הראשונים דנים, אם ברייתא זו כרבי עקיבא ואין הלכה כמותה, או שניתן לבארה כדעת הירושלמי והיא מתייחסת לתחום י"ב מיל.

מסוגיות רבות בתלמוד הבבלי מוכיחים הראשונים, כי לדעת חכמים איסור תחומין הוא מדרבנן בלבד, אך הכרעה ברורה אין בנושא והוא נותר שנוי במחלוקת גדולה בין הראשונים. לדעת הרמב"ם הל' שבת פרק כ"ז הל' א', הראב"ד (הובא בראשונים יז/ב), סמ"ג (לאוין ס"ו), ועוד, הלכה כירושלמי, שמעבר לי"ב מיל איסור תורה לצאת מחוץ לתחום. לעומתם דעת בעלי התוספות, רמב"ן, בעל המאור, רא"ש ועוד (ראה בראשונים שם), כי להלכה, איסור תחומין אינו אלא מדרבנן, ואילו הפסוק "אל יצא איש ממקומו" נדרש לענין איסור הוצאה (עיין לעיל יז/ב בתוד"ה "לאו"), וחכמים הסמיכו עליו את תקנתם לגבי איסור תחומין (עיין רש"י שבת לד/א ד"ה בעירובי תחומין).

מזן המחבר והרמ"א ("שולחן ערוך" אור"ח סי' ת"ד) חותמים את הנידון בהכרעה, כי עד י"ב מיל אין איסור תורה בדבר כי אם איסור דרבנן, ומי"ב מיל יש לחשוש לשיטות הסוברות כי איסור תחומין הוא מן התורה. לפיכך, בספק תחומין המתעורר עד י"ב מיל, ניתן להקל, שהרי ספק דרבנן לקולא, ובספק תחומין המתעורר לגבי השטח שמ"ב מיל והלאה, יש להחמיר כבכל ספק דאורייתא.

לעומת זאת, דעת הגר"א נוטה להכריע כדעת הפוסקים, שלעולם איסור תחומין מדרבנן (ראה "משנה ברורה" שם ס"ק ז').

לאיזה בית חולים לנסוע? נחתום בידיעה חשובה ביותר, שנידונה לאחרונה בשל אקטואליותה. מעשה ככהן שנדרש בשבת ללוות חולה לבית חולים. נהג האמבולנס שנכרי היה, שאל אותו איזה בית חולים מועדף עליו, כאשר לפניו עמדו שתי אפשרויות. בית חולים אחד קרוב, אינו מחוץ לתחום י"ב מיל, אך בו אין הקפדה על שמירת טומאת מתים והוא עלול להטמאת בטומאת מת, ואילו בית החולים השני מקפיד על הנושא, אך הוא רחוק, ועליו לעבור את תחום י"ב מיל. מה עליו לעשות.

הוא מאד, אבל גם למסכנים, לנזקקים ולרעבים יש לסייע. כעת נוכחתי לדעת, כי באחזקתו של מגיד השיעור שלימד בשכונתו של מר הייסט, גם הגברתי את התמיכה בנזקקים ובאומללים. מתברר, ש"מאורות הדף היומי" אינם מזכים את העם בלימוד תורה בלבד. הלב משתנה, האופי מתרכך, ומשכך הלב נפתח למיגוון מעשי צדקה וחסד. כמשקיע אני רוצה לומר לך, שההשקעה ב"מאורות הדף היומי" היא מסוג ההשקעות שכל סוחר מצליח הוזה עליה. התמיכה בהפצת התורה לכל רבדי העם היושב בציון ובתפוצות, והסיוע למפעלי "מאורות הדף היומי" גורמים לשיפור באיכות חייהם של הלומדים ובעקבות כך גם של בני משפחותיהם. זוהי השקעה מעגלית. אתה משקיע במעגל קטן שיוצר מעצמו מעגלים נוספים. משום כך הגדלתי את תמיכתי. בית מאורות הדף היומי מיחל ומתפלל שבשנה הבאה יזכו רבניו ופעיליו להגדיל תורה ולהאדירה ומאחל לקהילות מאורות הדף היומי, למנויי הגליון ולקוראיו ולכל בית ישראל שתכלה שנה וקללותיה ותחל שנה וברכותיה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק. טל: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף מיץ** זצ"ל

ב"ר מרדכי זצ"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צירל פולק** ע"ה

ב"ר יוסף הקש ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ח

תנצב"ה

הונצחה ע"י

משפחות פולק, מי זהב וקרפין שיחיו

לעילוי נשמת

הרב **דוד יהודה** זצ"ל

ב"ר חיים גדליהו בנט זצ"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ג

וזוגתו הרבנית **אסתר** ע"ה

ב"ר שלמה צבי הברמן זצ"ל נלב"ע י"ט בסיון תשל"א

תנצב"ה

הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **לונה כהן** ע"ה

בת רחל ע"ה נלב"ע י"ג באלול תשס"ב

תנצב"ה

הונצחה ע"י בנה שיחיה

לעילוי נשמת

ר' **יואל שטרנטל** ז"ל

ב"ר יהודה נחמן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשל"ט

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידנו

הר"ר **ברוך מרדכי** ומשפ' שיחיו - גבעת שמואל

הדף היומי

עירובין כ"א-כ"ז

י'-ט"ז אלול

פנינים

דף כ"א/א ושמים בזרת תכן "אצבע אלוקים" - בדיוק!

מבואר כאן שהעולם כולו הוא חצי אמה על חצי אמה של הקב"ה כביכול.

חשבון מעניין מובא בשם האדמו"ר מאוסטרובצה זצ"ל: בפסחים (א/צ) נאמר שהעולם כולו 6000 פרסה, ופירש רש"י לאורך ולרוחב, היינו 6000 X 6000, ונאמר שם (ובתענית י/א) שמצרים היא 400 פרסה על 400 פרסה. לפי זה שטחה של מצרים הוא 1/15 משטח העולם כולו.

ונה, חצי אמה שווה לשלושה טפחים, שהם 15 אצבעות (עי' מנחות דף מא שחמש אצבעות בטפח); נמצא שאם העולם כולו כחצי אמה, או אז אצבע אחת שווה לגודלה של מצרים. יפה אמרו החרטומים "אצבע אלוקים היא", שכמפורש בהגדה של פסח הכוונה שלקו באצבע אחת של הקב"ה בלבד... (אור תורה, בראשית).

דף כ"ג/א אשר לא ידע את יוסף לא ידע להזהר

אם היה יודע פרעה את יוסף, היה לומד להבין, כי כל אלו אשר ניסו להרע לו - לא יכלו לו, ואז לא היה מכניס ידיו לתוך האש... ("אמרי אש").

ובכן, המהר"ק כותב (שורש מ"ה), כי אף על פי שאיסור יציאה מחוץ לתחום אינו דווקא במהלך ברגליו, אלא גם הנוסע בקרון המונהג על ידי נכרים עובר על איסור תחומין [כך הלכה, לא כדעת הרשב"ם, עיין "שולחן ערוך" או"ח סי' רמ"ח סעי' ב], ברם, אין זה אלא מדרבנן, מן התורה הוא אינו עובר על איסור תחומין, אלא כאשר הולך בעצמו. ממילא, על מידוענו הכהן להעדיף את בית החולים הרחוק, שהרי הוא מונהג על ידי נכרי ואינו עובר על איסור תחומין. לו אמנם נהג האמבולנס היה יהודי, אסור היה לו להורות כן, מפני שהנהג יעבור על איסורים נוספים בעצם הנהיגה בלא צורך (ראה "קריית אריאל" פ"א, ובהערות שם אות ט).

דף כ"ב בכל מערבין

עירוב תחומין מועיל מן התורה?

לאחר שהתוודענו לשאלה העקרונית והיסודית, אם איסור תחומין הוא מן התורה או מדרבנן, ולהלכה שהתקבעה כי איסור יציאה מחוץ לתחום עד י"ב מיל אסור מדרבנן, ומי"ב מיל יש לחשוש לשיטות הסוברות כי איסור תחומין הוא מן התורה - הבה ניתן את דעתנו על המקרה הבא שמציב בעל ה"מנחת חינוך" (מצווה כ"ד אות ב):

אדם הניח "עירוב תחומין" במרחק אלפיים אמה מעירו, כנדרש, ולבסוף הרחיק לכת הרבה מעבר לארבעת אלפים אמה, אך לא עבר י"ב מיל ממקום העירוב ואילך, האם עבר על איסור תורה? בעצם, שאלתנו היא, האם "עירוב תחומין" מועיל מן התורה או מדרבנן בלבד.

טרם נתמקד בנידון עצמו, נסביר בקצרה את המושג "עירוב תחומין" הנשנה ונלמד בפרקנו "בכל מערבין" בנידונים שונים. כאשר אדם יודע מערב שבת כי בשבת הוא צריך לצאת מחוץ לתחום שבת, מחוץ לאלפיים אמה, באפשרותו לשנות את מקום שבתו. לאמר, שהמקום שבו הוא נחשב כשוכנת בכניסת השבת, לא יהא בעירו, אלא במרחק אלפיים אמה לכל היותר מקצה עירו, או אז, רשאי הוא בשבת להלך ארבעת אלפים אמה. אלפיים אמה מעירו עד למקום בו הוא שוכת, ומשם אלפיים אמה נוספות כתחום שבת.

העתקת מקום שבתו אל מקום אחר נעשית באמצעות הנחת דבר מאכל [אשר מהותו, שיעורו ופרטיו יילמדו בהמשך בס"ד] בערב שבת, במרחק של עד אלפיים אמה מחוץ לעיר, ואזי נחשב כמי שקנה שבתה במקום בו מונח דבר המאכל.

"עירוב תחומין", איפוא, אינו מתיר יציאה מחוץ לתחום שבת, אלא הוא משנה את מקום השבתה ועמו מועתק תחום השבת [קיימת צורה נוספת של עירוב, הלא היא "מערב ברגליו", ראה לקמן דף מט במשנה ולדעת ר"י זה עיקרו של עירוב וכן הלכה].

השאלה אותה אנו מבקשים לברר היא, האם "עירוב תחומין" הוא אמצעי המועיל באיסור תחומין מדרבנן בלבד, או שמא גם באיסור תחומין מן התורה.

ההכרעה בנידון זה תשליך על גורלו של היהודי בו עסקנו בתחילת המאמר. אם עירוב תחומין אינו מועיל מדין תורה, הרי שברגע שהוא הלך י"ב מיל מעירו, עבר על איסור תורה. אולם, אם עירוב תחומין מועיל מן התורה, מודדים את הי"ב מיל החל ממקום העירוב, היינו: התווספו לו עוד אלפיים אמה עד שיעבור את האיסור.

השלכה הלכתית מעשית ביותר, קיימת לגבי אדם היודע, כי אפשר שבשבת ייאלץ לצאת הרחק מחוץ לתחום מטעמי פיקוח נפש, למרחק שאינו עולה על כ"ד מיל, האם מוטל עליו לדאוג בערב שבת להניח עירוב תחומין בקצה הי"ב מיל? אם עירוב תחומין מועיל לאיסור תחומין מן התורה, עליו לעשות כן, אך אם אינו מועיל לגבי איסור תחומין מן התורה, לא יועיל מאום במעשיו.

ובכן, ה"טור" (או"ח סי' ת"ח) כותב נחרצות בפתח הלכות עירובי תחומין: "מפני שתחומין דרבנן הקלו בהן". לדעתו, איפוא, עירוב תחומין הוא קולא מדרבנן, אך אם תחומין היה איסור מן התורה, לא ניתן היה להעתיק את התחום באמצעות עירוב תחומין.

ברם, האחרונים תמהים על כך ביותר, תוך שהם מוכיחים מן הגמרא (לקמן לה/א), כי אפילו לדעת הסוברים שתחומין מן התורה, יש בכוחו של עירוב תחומין להעתיק את תחום שבת ולהרחיקו.

האחרונים מבארים, כי אומנם לדעת רבי עקיבא, שאיסור תחומין מן התורה, גם עירוב תחומין מן התורה הוא, שהרי גמרא מפורשת היא שניתן לערב את התחום. אך לפי הנקט על ידנו להלכה, שאיסור יציאה מחוץ לתחום אלפיים אמה הוא מדרבנן בלבד, אין כל ראייה מן הגמרא העוסקת בעירוב תחום אלפיים אמה, מפני שהוא מדרבנן (עיין "תוספת שבת" ו"בית מאיר" שם).

[ראוי לציין, כי ברמב"ן לעיל יז/א משמע, שלדעות ש"ב מיל דאורייתא, יש עירוב ל"ב מיל. אולם בדעת שאר הראשונים לכאורה לא משמע כך, עיין ספר "קריית אריאל" פ"א אות ח' ובהערה כ"ו].

בס"ד

מאירים את מסכת עירובין

הגמרא המושלמת המחברת את הש"ס על לומדיה

לראשונה: מאיר מעקר מפוסק טוח חשק ללימוד

מדפנת היסטורית

• ספר תורה והפסחים שהיו
הטוח מכתב הספרות של החידושים
הש"ס על ימי חידושי

• הוציא חר"י ירושלים מועד
ומפוסק ברוך ובשליש

• דקדק שיתוף לוחות הקריאה
ולשקטן סבב עינים

הופיעו ספרי עירובין

• בדפוס משנת תל"ח
להשילת לימוד הש"ס

• מסה וברך נוסף ביאר לישות -
מאירת העינים

• להשילת לימוד כוללת למשנה
שירף החיבור תפלא מאירת חידושי

השילת: אריה סרוב ע"ן

להשיג בחנויות הספרים
מוקד המענות 02-8043333

צעילוי נשמת

הר"ר **קלונימוס קלמן**

דוד גרינבוים ז"ל

ב"ד שמעון ודבורה הי"ד נלב"ע י' באלול תש"ע

תנצב"ה

הנוצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם אביש פירד** ז"ל

ב"ד משה מנחם ז"ל נלב"ע י"ד בתשרי תשס"א ומרת **עדינה טובה** ע"ה

ב"ד יעקב צבי הכהן ז"ל נלב"ע י"ג באלול תשס"ח

תנצב"ה

הנוצחו ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הרב **דוד יעקב הלוי אפלבוים** הי"ד

ובתו **נאוה** הי"ד
נלב"ע י"ג באלול תשס"ג

תנצב"ה

הנוצחו ע"י

הר"ר **צבי ותמרה סנד** שיחיו - ירושלים

לתרומות והנצחות משה טרייטל טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות: 151-500-700

ת.ד. 471 בני-ברק | טל: 03-5775333 | פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il | דוא"ל:

מאורות הדף היומי

